

E W A Z A D O R A

ŁĄDECKIE OPOWIEŚCI

CZ. 2

ULICE: ZAMKOWA, ŻWIRKI I WIGURY, św. JADWIGI

*Ojczyzna to kraj dzieciństwa
miejsce urodzenia
to jest mała najbliższa
Ojczyzna
miasto, miasteczko, wieś
ulica, dom, podwórko
pierwsza miłość
las na horyzoncie
groby*

Tadeusz Różewicz

przy współpracy z

**PATRONAT HONOROWY:
STOWARZYSZENIE MUZEUM LĄDECKIE**

**AUTOR, OPRACOWANIE, WYDAWCA:
EWA ZADORA**

**SKŁAD ORAZ OPRACOWANIE GRAFICZNE:
RADOSŁAW PIETRAGA**

LĄDEK-ZDRÓJ 2021

ISBN-978-83-961016-0-0

Powierzam Państwu długo zapowiadaną II cz. „Łądeckich Opowieści”. Jest to opowieść o czasie minionym i współczesnym. O byłych mieszkańcach Łądka-Zdroju, dziś wydawałoby się – obcych, a jednak wciąż wśród nas obecnych. O nowych od 1945 r. łądczanach z trudnym i bolesnym bagażem doświadczeń, dotkniętych najpierw nieszczęściem wojny a po niej przesiedleńczą traumą, którzy nie zawsze z własnego wyboru budowali w Łądku nowe życie, na zrębach cudzego – poniemieckiego.

Opowiem Państwu wraz z moimi polskimi i niemieckimi rozmówcami historie ich życia, które starałam się uporządkować w spójną całość, nadającą przeszłości kształt a terażniejszości sens.

Opowiem Państwu o pięknych domach, w których tętniło życie niemieckich rodzin, a które wyrokiem historii musieli opuścić.

Przywołam stare nazwy łądeckich ulic, przy których domy obdarzone imionami otoczone ogrodami nadawały Łądkowi niepowtarzalnego klimatu. Po wojnie domy te zostały pozbawione imion, jako niechciane świadectwo „burżuazyjnego kaprysu”, na rzecz przydzielonych im kolejnych numerów na mapie miasta.

Opowiem o wielkich rzeźbiarzach, mistrzach fotografii, cenionych lekarzach, ale też o Sybirakach, więzieniu Auschwitz, ofiarach Powstania Warszawskiego czy świadkach ukraińskich mordów, bo tak ogromny i różnorodny potencjał łądczan był w Bad Landeck i jest w Łądku-Zdroju

Moimi „Łądeckimi Opowieściami” chciałabym stworzyć most pomiędzy starym a nowym czasem, pomiędzy Bad Landeck a Łądek-Zdrój. W II cz. „Łądeckich Opowieści” przedstawię Państwu łądczan z trzech ulic: Zamkowej – najstarszej ulicy łądeckiego Zdroju, oraz dwóch sąsiednich: Żwirki i Wigury i św. Jadwigi.

W przygotowaniu kolejne części „Opowieści” tym razem o ulicy Orlej, Leśnej, Górzystej, Moniuszki i Wzgórza Świętojerskiego.

Liczę, że zostaną one przez Państwa życzliwie przyjęte.

Ewa Zadora

Serdeczne podziękowania za bezcenną pomoc przy powstawianiu II cz. „*Lądeckich Opowieści*” składam:

Państwu: *Kryspinie i Jerzemu Wołkom, Gerdzie Hollunder, Małgorzacie Copik, Lucynie Waluś, Elenie Wziątek, Janowi Kelnerowi, Krzysztofowi Rumińskiemu, Joannie i Wiesławowi Osińskim, Helenie Krzonkalli, Annie Talarek, Bogumile Mikita-Gułaj, Sybilli Banduch-Chrzan oraz Dietmarowi Meiselowi* za wzruszające wspomnienia rodzinnych historii, które wniosły nieocenioną wartość zarówno merytoryczną jak i emocjonalną.

Panom: *Mirosławowi Zbrzeźniakowi i Markowi Rafałko* za bezinteresowne udostępnienie prywatnych kolekcji zdjęć i widokówek starego Łądka, a także *Zbigniewowi Walusiowi* za wyrażoną zgodę na wykorzystanie archiwaliów z prywatnych zbiorów.

Panom: *Klemensowi Thammowi i Jackowi Gernatowi* oraz *Tomaszowi Nowickiemu* za materiały źródłowe o artystycznej rodzinie *Thammów*.

Pani *Zofii Sołowej* za udostępnienie materiałów fotograficznych rodziny *Robert – Hollunder*.

Pani *Marioli Kozińskiej* za techniczne wsparcie, zaangażowanie i cierpliwość.

Pani *Sybilli Banduch-Chrzan* za „spolszczenie” językowej strony tekstu i ducha zagrzewającego do pracy.

Panu *Arturowi Szumiło* za fotografie z ponad poziomu czyli drona.

Pani *Annie Duch*, Pani *Judycie Kaźmierczak* oraz Panu *Robertowi Rosinkowi* za pomoc w uzupełnieniu materiału zdjęciowego.

Paniom *Claudii Schäfer* i *Petrze Sion* za logistyczną pomoc w Niemczech.

Pani *Monice Słoneckiej* za wsparcie techniczne.

Panu *Radosławowi Pietradze* za współczesne zdjęcia Łądka z właściwą autorowi umiejętnością ekspozycji urody naszego miasteczka, za ogrom pracy bezinteresownej, za czas i empatię.

Ewa Zadora

Ulica Zamkowa

Karpenstein Strasse

Jest najstarszą ulicą łądeckiego zdroju i jedną z najstarszych w Łądku (współ z ulicami: Kłodzką, Śnieżną i Kościelną).

Z ARCHIWUM ZBIGNIEWA WALUSIA

Nazwa ulicy nawiązuje do średniowiecznego zamku na **Karpowie** (lub **Karpieniu** wg Zbygniewa Martynowskiego). Jej górny odcinek to nomen omen **Droga Karpowska** jako jedyna z zamku i wsi **Karpno** (Karpień) do Łądku. Do 1443 r. wytyczała kierunek do siedziby właścicieli państewka karpowskiego: *Puota Czastolowicza* do 1440 a następnie do 1443 *Hinko Krusiny*. W średniowieczu administracja terytorialna charakteryzowała się istnieniem małych państewek feudalnych. Jednym z nich było **państwo karpowskie**, które obejmowało rozległy obszar doliny Białej Łądeckiej aż po Radochów wraz z dwudziestoma siedmioma wsiami (źródło: *Rybka Ceglecka – „Studium Archit. Miasta i Gminy Łądek-Zdrój”*). Ulica Zamkowa to również fragment odnogi **Solnej Drogi** wiodącej z Nysy przez Paczków, Jawornik, zamek Rychleby, zamek Karpień, Przełęcz Karpowską do Łądku i dalej na północ przez Kłodzko do Wrocławia i na południe do Pragi. Droga zwana była również „**Starą Solną Drogą**” oraz „**Główną Drogą**”, której górny bieg

komunikował Ziemię Kłodzką z południową częścią Śląska. Zawsze ulica wiodła od dzisiejszego pl. Marii Curie-Skłodowskiej, pomiędzy hotelem Alhambra a basenem wojskowym, dalej (wybrukowana granitową kostką) biegnie stromo w górę i znika na pl. Mariańskim, by pojawić się znów, ale na skrzyżowaniu z ul. św. Jadwigi z al. Marzeń. Następnie pnie się w górę aż do połowy wysokości wyciągu narciarskiego na stoku **Góry Trojak** już jako **Droga Zamkowa**.

Ostatnim obiektem ulicy jest piaskowcowy krucyfiks autorstwa *Kazimierza Klahra*, natomiast w dolnym biegu ulica od 1937 r. nie posiada już żadnych zabudowań. Z zachowanych zostało się 5 domów mieszkalnych, 2 obiekty sakralne i 4 nowo wybudowane wille.

O dostępność Publikacji proszę pytać Autorkę

Ewa Zadora
ewalilazadora@gmail.com
facebook.com/ewa.zadora.5

Spis treści

Wstęp	str. 3
Podziękowania	str. 4
Ulica Zamkowa - Karpenstein Strasse	str. 5
Ul. Zamkowa 1 - Waldesruh	str. 11
Ul. Zamkowa 2 - Concordia	str. 12
Ul. Zamkowa 12 - Schone Aussicht 6	str. 17
Ul. Zamkowa 12 - Karpenstein Strasse 6	str. 19
Ul. Zamkowa 13 - Willa Kleo	str. 38
Ul. Zamkowa 15 - Haus Gundrum	str. 39
Ul. Zamkowa 17	str. 41
Ul. Zamkowa 17a	str. 45
Ul. Zamkowa 19	str. 46
Ul. Zamkowa 23 - Willa Przylądek	str. 49
Krzyż Klahra	str. 50
Ulice Kosmonautów i Kopernika	str. 54
Ul. Żwirki i Wigury - Zeppelinstrasse	str. 55
Ul. Żwirki i Wigury 14 - Złoty Łan	str. 58
Ul. Żwirki i Wigury 8 - Willa Häusel	str. 69
Ul. Żwirki i Wigury 7 - Willa Sommerlust	str. 80
Ul. Żwirki i Wigury 4 - Willa Krimhild / Tabor	str. 98
Ul. Żwirki i Wigury 3 - Willa „Trautes Heim”	str. 100
Ul. Żwirki i Wigury 1 - Willa Franckecke	str. 106
Ulica św. Jadwigi - Hedwig Strasse	str. 108
Ul. św. Jadwigi 1 - Hotel Wasama	str. 111
Ul. św. Jadwigi 2 - Pawilon I WSzUR - Lotnik	str. 114
Ul. św. Jadwigi 2a - Pawilon z WSzUR - Nowy Lotnik	str. 126
Ul. św. Jadwigi 3 - Willa Pavel	str. 130
Berghaus - Górski Dom	str. 135
Kapliczka	str. 136
Spis treści	str. 137
Bibliografia	str. 138

Bibliografia:

1. *Balińska Grażyna, Dębski Jacek, Janicki Andrzej* – „**Zdroje Ziemi Kłodzkiej**” – Muzeum Ziemi Kłodzkiej – Uniwersytet Wrocławski 2000 r.
2. *Ceglecka – Rybka Iwona* – „**Studium Środowiska Kulturowego Miasta i Gminy Łądek-Zdrój**” – Wrocław 1999
3. *Ciężkowski Wojciech* – „**Łądek-Zdrój**” – Dolnośląskie Wydawnictwo Edukacyjne – Wrocław 2008
4. *Dziedzic Marcin, Waldemar Zieliński* – „**Leksykon Fotografów Ziemi Kłodzkiej 1839-1945**” – Wydawnictwo PressForum – Bystrzyca Kłodzka – Wrocław 2018
5. *Dziedzic Marcin, Dziedzic Gabriela* – „**Kłodzkie Towarzystwo Górskie 1920-1945**” – Wrocław 2014
6. *Gernat Jacek* – „**Od Klahrów do Thamów modele funkcjonowania rodzinnych przedsiębiorstw rzeźbiarskich w Kotlinie Kłodzkiej i na Śląsku w XVIII i XX w.**” Rozprawa doktorska. Wydział Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu
7. *Hauck Richard* – „**Bad Landeck Schlesien. Bilder aus einer Deutschen Stadt**” - Stuttgart 1973
8. *Hollunder Gerda* – „**Schlesisches Himmelreich Gastebuch zu Gerade 70.**” – Berlin 1970
9. *Janicka Urszula* – „**Atrybuty, Patroni, Święci, Symbole**”
10. *Kuszyk Karolina* – „**Poniemieckie**” – Wydawnictwo Czarne – Wołowiec 2019
11. *Martynowski Zbigniew* – „**Informator Krajoznawczy PTTK o/ Wrocław III/IV 1984**” – Wrocław 1984
12. *Nobel Max* – „**Monatschronik von Bad Landeck 1935**”
13. *Oniszczyk-Awiżeń Krystyna* – „**Z Dziejów Ziemi Kłodzkiej, Ciekawostki**” – Kłodzko 2016
14. *Patschkowsky Georg* – „**Reisefurer 1902, 1907, 1908, 1909, 1920**”
15. *Piotrowicz Zbigniew* – „**Czas Ocalony**” – CKiR Łądek-Zdrój 2003
16. *Ruchniewicz Małgorzata, Arno Herzig* – „**W Kraju Pana Boga**” – Kłodzkie Towarzystwo Oświatowe 2010

17. *Sikorski Marek* – „**Zabytki i Historia Łądko-Zdr. 2011**”
18. *Stypuła Renata* – „**50 lat L-O w Łądku-Zdroju 1948 – 1998**” – Łądek-Zdr. 1998
19. *Sakwerda Jan* – „**Artyści Ziemi Kłodzkiej 1800-1945**”
20. *Walus Zbigniew* – prywatne archiwum niemieckich map, reklam firm łądeckich. Adressbuch Bad Landeck 1924-26
21. *Wolf Richard* – „**Land der Liebe**” – Stuttgart 1953
22. *Zadora Ewa* – „**Łądeckie Opowieści cz.1**” – Łądek-Zdrój 2019
23. Zeszyty Muzeum Filumenistycznego – Bystrzyca Kłodzka 2001
24. Wykaz Zabytków Architektury i Budownictwa Miasta – Łądek-Zdr. z 13.XI.1986
25. „**Begraebnisbuch Pfarrei Landeck**” 1908-1953
26. Archiwum Państwowe w Kamieńcu Żąbkowickim kwerenda ul. Zamkowa, Żwirki i Wigury, Św. Jadwigi
27. Handel und Gewerbetreibende der Stadt Bad Landeck 1933-1939
28. Muzeum Architektury we Wrocławiu – Bergermeister – kwerenda dzieł Franza Thamma

Strony internetowe:

- polska.org.pl
- wikipedia.pl
- umwd.dolnyslask.pl/sejmik
- centralnabibliotekapttk.pl
- staatsbibliothek-berlin.de
- franz-thamm.imk98.de
- stiftung-bg.de/totenbuch
- auschwitz.org
- facebook.com/groups/ladeckostronskiearchiwum

E W A Z A D O R A

ŁĄDECKIE OPOWIEŚCI

CZ. 2

ULICE: ZAMKOWA, ŻWIRKI I WIGURY, św. JADWIGI

ISBN-978-83-961016-0-0